

Het Laarhof en omgeving vóór 1602 deel 2

Vervolg van deel 1

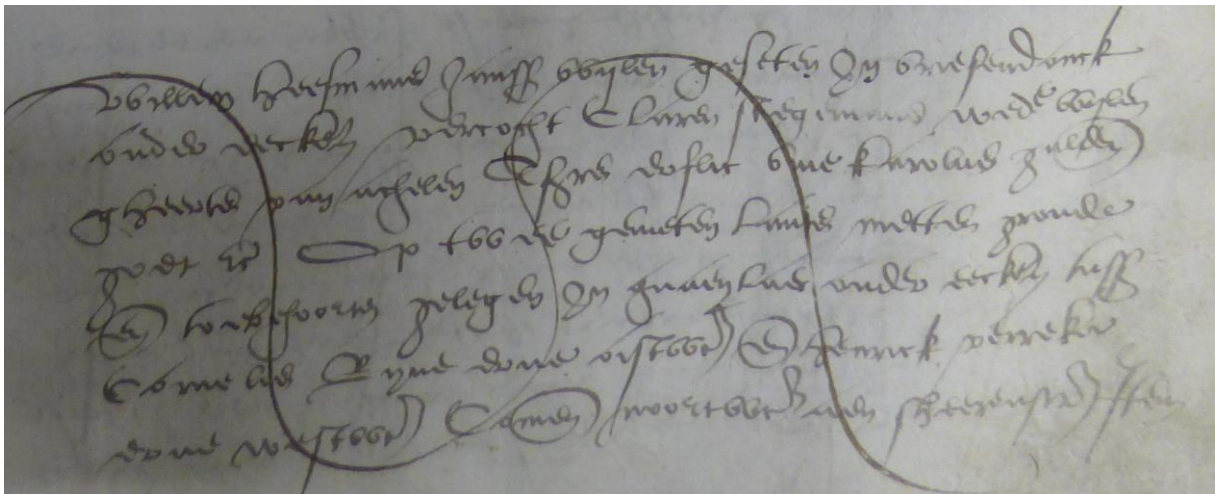
Toen Gielis de Vriese in 1558 het Laarhof verkocht was dat niet uit eigen vrije wil. Gielis kon zijn schulden niet meer betalen en het betrof dus een gedwongen verkoop. Gielis de Vriese en echtgenote Kerstine van Buyten woonden trouwens niet aan het Laar maar aan de Katerheide in Ekeren (SR207-275 jaar 1542).

Helaas konden we nergens terug vinden van wie en wanneer Gielis de Vriese het Laarhof had gekocht. Die aankoop moet in Ekeren gebeurd zijn voor 1555.

In het protocolboek 174 uit het Rijksarchief in Beveren werden echter ook eigenaars van de aangrenzende percelen vermeld (zie de vorige foto in het eerste artikel). Zouden we via die aangrenzende percelen iets verder kunnen komen?

Het ging om Matheeus van Ymmerseel ten oosten en Willem Heesmans ten westen van het Laarhof.

We vonden Matheeus Immerseel Adriaens zoon terug in SR203-60 van 1541 en SR231-162 van 1548. Het ging in de akten niet over het Laarhof maar om andere bezittingen aan het Laar. Willem Heesman Jans zoon vonden we terug in SR210-16 van het jaar 1543.

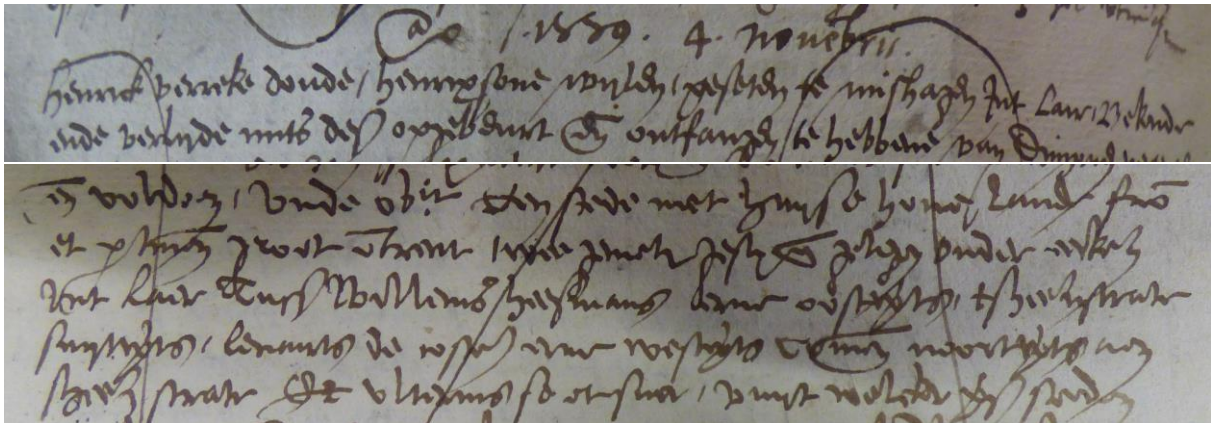

SR210-16 van het jaar 1543

*Willem Heesmans Janss wijlen geseten in Vriesendonck onder Eeckeren vercocht Claren Stegemans weduwe wijlen Gheerts van Achelen tsjaers erflic vive karolus gulden goet costbaer op twee gemeten lants metten gronde ende toebehoorten gelegen in Quaeylaer onder Eeckeren tusschen **Cornelis Ryne** erve oistwaert ende **Henrick Verreke** erve westwaert comende noortwaert aen sheerenstrate.*

Ging het hier wel degelijk om het aangrenzende perceel?

In SR273-381 van het jaar 1559 vonden we de volgende akte:

SR273-381 van het jaar 1559

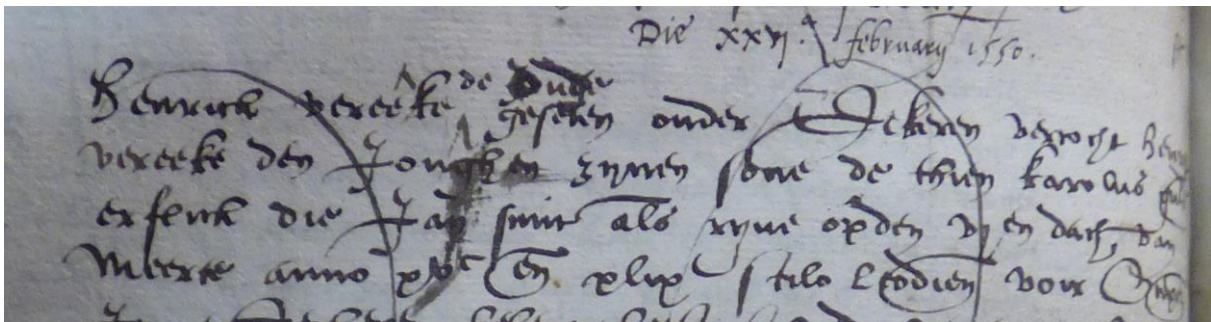
*Henrick Verreke doude Henrixsone wijlen geseten te Mishagen int Laer bekende ende verlijde... een stede met huysse, hove, lande groot omtrent twee gemeten gestaen ende gelegen onder Eeckeren int Laer tussen **Willems Heesmans erve oostwaerts**, tsheerenstrate suytwaerts, **Lenaert de Coster erve westwaerts** comende noortwaerts aen sheerenstrate.*

Daarmee is bewezen dat het inderdaad het aangrenzende perceel betreft en daarmee kennen we dus ook de toenmalige eigenaar van het Laarhof.

Gielis de Vriese verkreeg het Laarhof tussen 1543 en 1556 van Cornelis Ryne.

Wie was nu die Cornelis Ryne?

Er bestond twijfel over de werkelijke achternaam van deze Cornelis want we vonden de volgende akte:

SR240-97 jaar 1550

*Henrick Vereeke de oude geseten onder Eeckeren vercocht Henric Vereeke den jonghen zijnen sone de thien karolus gulden erflick die Jan Smit **alias Ryne** opden zesden dach van meerte anno 1549 etc.*

Het zou dus kunnen dat Cornelis Ryne slechts een alias naam was voor Cornelis Smit.

Er restte ons niets anders dan in de index van de registers te gaan zoeken naar Cornelis Ryne en Cornelis Smits waarbij de namen ook nog wat anders geschreven kunnen zijn zoals bv. Reynen en Smeets.

Bij een zoektocht kom je altijd weer onverwachte dingen tegen zoals Cornelis Smit en Jacob Baertmaker brillenmakers en het huis geheten den Bril waarnaar later de Brilstraat in Antwerpen werd genoemd (SR224-173-jaar 1546 en SR230-185-jaar 1548), doch dit geheel ter zijde, want een Cornelis Smit alias Ryne vonden we niet.

De registers van Coopers en Comparanten in het Stadsarchief zijn een index op de Antwerpse schepenregisters opgemaakt door notaris Ketgen in het begin van de 17de eeuw. In die deels digitaal beschikbare index (opgemaakt op voornaam!) vonden we meer dan een dozijn vermeldingen van een Cornelis Reyens of Reynen in Antwerpen en we begonnen hoopvol de schepenregisters na te kijken. Jammer genoeg vonden we slechts één akte over een Cornelis Reyens uit Ekeren:

In SR171-400 uit het jaar 1527 staat dat Mathijs en Cornelis Reyens zonen van Hendrik Reyens verklaren dat ze genoegdoening hebben gekregen van Niclause Mariaige Jacopss van Rijssele en Janne Block Janss in verband met 'ongevalle ende dootslage' van wijlen hun broer Adriaen Reyens. De akte is opgemaakt op 3 april 1528. Aangezien er geen voogden waren aangesteld mogen we er van uit gaan dat beide mannen ouder waren dan 25 jaar en dus geboren moeten zijn rond 1500.

Van Hendrik Reyens de vermoedelijke vader van Cornelis en de enige Ekerenaar in de reeks vonden we:

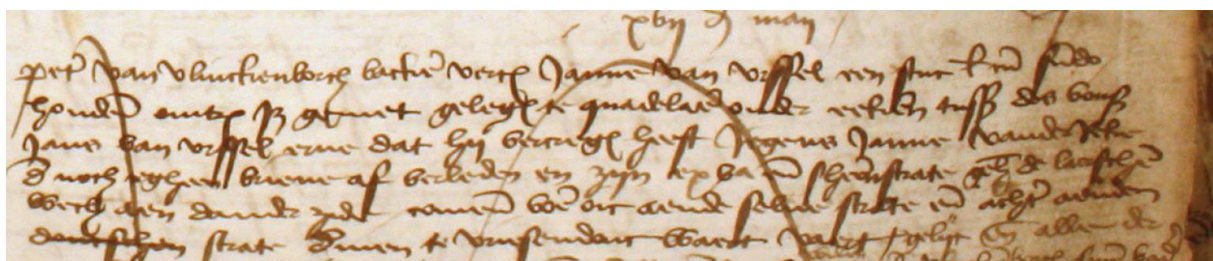
SR124-219 jaar 1503: Jan de Kempeneer Andriess wijlen woenende tEkeren inde Biest verc Henricke Rijnens Peterss woenende oick aldaer op stede tEkeren inde Biest tuss sheerenstrate suytwaert.

We vonden geen vermelding van bezittingen aan het Laar waardoor het spoor dood loopt. We hebben wel sterk de indruk dat het Laarhof toen nog geen hof van plaisantie was maar een gewone Ekerse/Laarse boerderij.

De oudste vermelding van het Laarhof is dus een indirecte vermelding van 19 juni 1543. Deze vermelding staat in Stadsarchief Antwerpen schepenregister 210 op folio 16. De eerste gekende eigenaar van het domein is Cornelis Ryne.

Het Laar in een verder verleden.

Misschien komen we in een verder verleden het domein Laarhof weer op het spoor. Zo vinden we in SR54-197 van 1457 over dezelfde omgeving de volgende akte:

SR54-197 van 1457

Peter van Vlinckenborch backer vercocht Janne van Urssel een stuc lant houdende omtrent 1,5 gemet gelegen te Quadelaer onder Ekeren tusschen des voirs Jans van Urssel erve dat hij vercregen heeft jegens Janne vander Reke daer noch egheen brieve af verleden en zijn en sheerenstrate geh de Laerschenwech aen dander zide comende voer oic aende selve strate ende achter aenden Doncschenstrate daermen te Vriesendonc waert vaert.

Deze akte gaat niet over het Laarhof maar over een kleiner perceel in de buurt. Opvallend is het optreden van Jan van Urssel, een Antwerpse schepen. Deze man had niet alleen bezittingen in Laar en in Schoonbroek maar had ook in Ekeren al vroeg in de 15de eeuw een hof van plaisantie. Het eerste hof van Urssel stond echter niet in het Laar en ook niet op Schoonbroek maar op een voor Ekeren toch bijzondere plaats. Maar dat is een ander verhaal....

Nog even terug naar het jaar 1602 (1802) zoals dat staat op de gevelsteen van het oude Laarhof

Als je tegenwoordig voor het gebouw (de ruïne) staat op het Laar dan valt op dat de restanten van het oude Laarhof uit twee delen bestaan: het hoge rechter deel en het lagere linkerdeel. De beide delen zijn ieder ongeveer 25m² groot (met dank aan de heer E. Dierckxsens, eigenaar van het Laarhof, die toestemming gaf om het gebouw nader te bekijken).

De steen met het jaartal 1602 (of 1802) bevindt zich boven de overwelfde domeingracht in het linkerdeel.

Bekijken we de beide gebouwen nauwkeuriger dan blijkt dat het linker gebouw onder een hoek staat t.o.v. het rechter gebouw. In de muur lijken de zandstenen banden ook niet precies door te lopen. Het is een verrassing dat de gedeelde binnenmuur deel uit maakt van het lage linker gebouw maar dat is vooral goed te zien aan de andere zijde van de ruïne onder het afdak vanuit het domein gezien.

Onze conclusie is dat het lage gebouw werd gebouwd vóórdát het hoge deel en dus ook de rest van het Laarhof werden aangebouwd.

De vraag blijft dan wel wanneer dat lage deel, dat over de gracht werd gebouwd, werd opgericht.

We bekijken even een aantal kaarten.

RAA Polder van Oosterweel nr. 1167: Oosterweel bedijkt in 1651 volgens kaartboek van 1657 door meester Adriaen Hendrick 'gesworen landtmeter'.

Het Laarhof op perceel nummer 13 staat aan de Laersestraet/Laerschestrate lopende van Laer naar 'tVoshol. De straat ten noorden van het domein waarbij in 1651 staat 'Den Wech' heet rond 1560 Dongsenwech. Gaan we nog een eeuw verder terug in de tijd (1457) dan spreekt men van de Laerschenwech en den Doncschenstrate.

Het gebouw kreeg, mogelijk omwille van de afbeelding, een oost-west strekking in plaats van de latere noord-zuid as. Het perceel is toegankelijk vanaf het Laer door een brug over de gracht. De toren staat in de linkerhoek (westzijde) van het domein maar de gracht is niet overbouwd. Het Laarhof staat keurig binnen zijn grachten.

Ricquier 1736 (OCMW archief in SAA)

Op de figuratieve kaart van Ricquier staat het kasteel ook duidelijk binnen zijn grachten afgebeeld maar enigszins gedraaid met de toren weer aan de westzijde. De toegang ligt aan de zijde van het Laar. De gracht werd niet overbouwd maar dergelijke details kunnen natuurlijk ook gewoon zijn weggelaten.

P. Stijnen 1748 kopie naar Corn. Henselmans 1693 (OCMW archief in SAA)

Op de kaart van Stijnen – Henselmans staat het Laarhof weer parallel aan de weg. De toren werd afgebeeld in het midden aan de zuidzijde in plaats van aan de westzijde. De grachten werden niet afgebeeld.

De afgebeelde kapel op perceel nummer 14 hoorde toe aan het al in de 16de eeuw verdwenen klooster van Mishagen.

Ferraris 1777

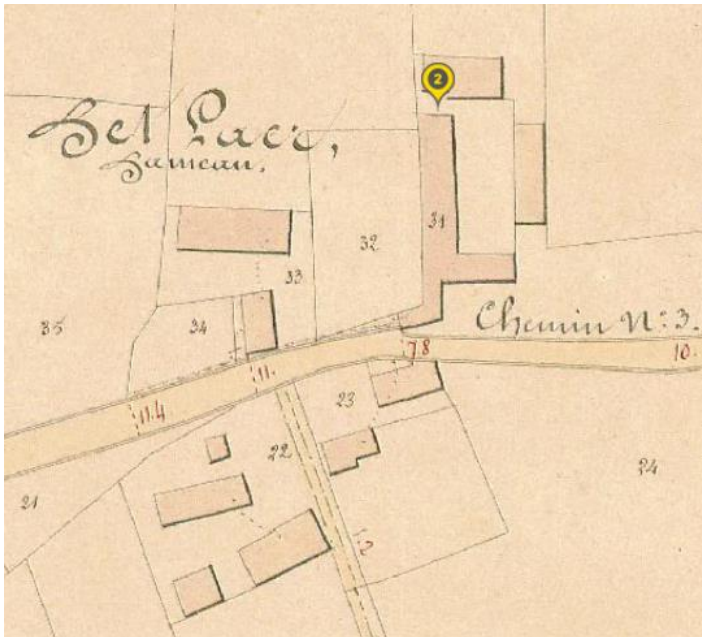
De kaart van Ferraris uit 1777 laat een brug zien aan de westkant en niet aan de zijde van het Laer. De drie rode streepjes en de iets donkerder groene kleur laten vermoeden dat er sprake was van twijfel bij de kaartenmaker over de plaats van de brug. Er is evenwel geen uitbouw te zien over de slotgracht heen. De brug lijkt overigens dood te lopen op het gebouw. Het gebouw heeft de huidige noord-zuid strekking.

Verheyden 1792 (uit Kaartboek Michielsabdij)

De kaart van Verheyden laat zien dat aan de zuidzijde wel een toren staat maar dat er geen sprake is van twee aan elkaar gezette gebouwen aan die zuidzijde. De grachten zijn hier weggelaten.

De atlas der Buurtwegen uit 1841 laat zien dat intussen ook het linker gebouw aanwezig is.

Atlas der Buurtwegen 1841 via www.geopunt.be.

Het getal nr.2 geeft het Laarhof aan dat werd aangebouwd aan het hoge deel van de ruïne.

Hoewel we ons vragen mogen stellen bij de betrouwbaarheid van de figuratieve kaarten zijn we toch aanhanger van de stelling dat het steentje met het jaartal 1602 bij de bouw van de huidige ruïne werd gerecupereerd om naar de rijke geschiedenis te verwijzen.

Zou die latere bouw de reden kunnen zijn geweest om op het steentje het jaar 1602 te vervangen door 1802?

De bouwheer moet mogelijk worden gezocht bij de familie Van Delft.

Tenslotte

De geschiedenis van het oude Laarhof loopt dus van boerderij naar hof van plaisantie naar ruïne met villa.

Wanneer in de toekomst nieuwe vondsten meer licht werpen op deze geschiedenis dan houden we u op de hoogte.

Hopelijk blijft de ruïne nog lang in stand want zij vormt voor de bewoners van Ekeren Donk en speciaal voor de bewoners in de omgeving van het Laar een bijzondere band met de geschiedenis.

Ad van Oeffelen – vrijwilliger DAN

Met dank aan mijn echtgenote Greta Rosseel voor haar kritische opmerkingen